

OSNOVE STATUSNO-NADZORNOG PRAVA OSIGURANJA U EUROPSKOJ UNIJI I REPUBLICI HRVATSKOJ

s posebnim osvrtom na pravno uređenje distribucije osiguranja

U radu se daje prikaz osnovnih obilježja sustava statusno-nadzornog prava osiguranja u Europskoj uniji, kakav je ustanovljen nakon donošenja ključnih pravnih propisa s toga područja – Direktive Solventnost II i Direktive o distribuciji osiguranja. Analizira se implementacija tih propisa u hrvatsko nacionalno zakonodavstvo što je učinjeno, u prvome redu, kroz odredbe Zakona o osiguranju. Posebna pažnja posvećuje se analizi pravnog uređenja distribucije osigurateljnih proizvoda. Naglašava se da spomenuti europski propisi nemaju isključivo karakter statusno-nadzornih propisa na području osiguranja kojima se uređuje (samo) pristup osigurateljnom tržištu, uvjeti za obavljanje osigurateljne djelatnosti i nadzor nad obavljanjem te djelatnosti, nego je riječ o propisima koji u pojedinim svojim elementima zadiru i u obveznopravne odnose između pružatelja i korisnika osigurateljnih usluga.

Ključne riječi: pravo osiguranja, Solventnost II, Direktiva o distribuciji osiguranja, zaštita potrošača na području osiguranja

1. UVOD: POJAM I OSNOVNA OBILJEŽJA DJELATNOSTI OSIGURANJA

Pod pojmom osiguranja (engl. *insurance*, njem. *Versicherung*, franc. *assurance*, tal. *assicurazione*) podrazumijeva se djelatnost pomoću koje se zainteresiranim osobama pruža ekonomska zaštita od određenih opasnosti (rizika) koje ugrožavaju njihovu imovinu i tjelesni integritet.¹ Djelatnost pružanja te ekonomske zaštite, načelno govoreći, javlja se u dva temeljna pojavna oblika. Obilježje prvog oblika je da se više osoba izloženih istim ili sličnim rizicima sporazumiju o zajedničkom snošenju tih rizika na načelu uzajamnosti. Tada govorimo o

¹ Pavić, D., *Ugovorno pravo osiguranja (komentar zakonskih odredaba)*, Tectus, Zagreb, 2009., str. 7.

uzajamnom osiguranju.² Drugi oblik karakterizira pojava specijaliziranih trgovaca – osiguratelja. Oni za naknadu (premiju osiguranja), preuzimaju obvezu ekonomske zaštite drugih osoba koje su izložene određenim rizicima, ili je njihova imovina izložena rizicima, i to najčešće (iako ne isključivo) kroz isplatu određenoga novčanog iznosa (osigurnine, svote osiguranja) tim osobama u slučaju ostvarenja unaprijed ugovorenoga rizika (nastanka osiguranog slučaja). Ovaj drugi pojavni oblik nazivamo premijsko osiguranje.³

Tijekom više tisuća godina svojeg razvitka, osiguranje se od jednostavnih *ad hoc* oblika uzajamnog osiguranja postupno preobrazilo u vrlo složenu financijsku djelatnost koja ima ogromno gospodarsko značenje na europskoj i svjetskoj razini.⁴ Upravo zbog transferiranja rizika poslovanja gospodarskih poduzetnika osiguranje je danas, iz perspektive suvremenog poduzetnika, neizostavna komponenta upravljanja rizicima njegovog poslovanja (tzv. *risk management*).⁵ Iz perspektive globalnog gospodarstva, osiguranje je jedan od logističkih temelja odvijanja prometa osoba, robe i usluga na globalnoj razini.

Osim gospodarske funkcije osiguranja, važna je i njegova socijalno-zaštitna funkcija. Ona je posebno prisutna kod određenih vrsta osiguranja, kao što su osiguranje od posljedica

² Povijesno gledano, počeci osiguranja vezani su upravo uz uzajamno osiguranje, i to ono pomorsko. U Kini, 3 000 godina prije Krista, prilikom transporta robe čamcima na rijeci Jangtze, nerijetko se roba, na opasnim mjestima, s jednog velikog čamca prenosila na više malih čamaca, kako bi se u slučaju potonuća spasilo što više čamaca i robe. Eventualni gubitak nekog čamca i robe na tome čamcu snosili bi svi trgovci zajedno. Usp. Ramljak, B., *Pravo osiguranja*, Mate d.o.o., Zagreb, str. 7.

³ Uzajamno i premijsko osiguranje samo su neki od oblika zaštite od rizika koji ugrožavaju imovinu i osobe, a nikako nisu i jedini. Primjerice, određeni poduzetnik može dio stečenih prihoda rezervirati, odnosno odvojiti i čuvati za slučaj da bude pogođen određenim rizicima koji bi mogli ugroziti njegovo poslovanje (npr. uništenje ili oštećenje poslovnih objekata, strojeva, gubici u poslovanju, nemogućnost isplate plaće radnicima). Iz tako stvorenih namjenskih sredstava on će moći sanirati štetne posljedice koje su ga pogodile. Tu je riječ o samoosiguranju. Međutim, strogo uzevši, samoosiguranje nije oblik profesionalnog obavljanja djelatnosti osiguranja i, za razliku od uzajamnog i premijskog osiguranja, ne temelji se na ugovoru kojeg su sklopile zainteresirane osobe. To je i logično jer je kod samoosiguranja riječ o ekonomskoj zaštiti koju ostvaruje jedna osoba za rizike kojima je u svojem poslovanju ona izložena. U današnjem poslovanju nerijetko se kombiniraju svi spomenuti oblici (a i brojni drugi) ekonomske zaštite u slučaju nastanka osiguranog slučaja. Čak i sami osiguratelji rizike svojeg poslovanja osiguravaju, kada govorimo o reosiguranju kao „osiguranju osiguratelja“ od rizika njihove osigurateljne djelatnosti.

⁴ U 2018. europski osiguratelji ostvarili su 1311 milijarde Eura zaračunate bruto premije, a ukupno su isplatili 1069 milijardi Eura na ime svojih obveza iz sklopljenih ugovora o osiguranju. U toj je godini svaki Europljanin u prosjeku potrošio 2170 Eura na plaćanje premije osiguranja. Prema kriteriju zaračunate bruto premije osiguranja, europsko osigurateljno tržište drugo je najveće tržište u svijetu, odmah iza azijsko-pacifičkog, a ispred sjevernoameričkog. Čak trećina svjetske premije osiguranja uplaćena je u Europi. Usp. *European Insurance – Key Facts*, <https://www.insuranceeurope.eu/sites/default/files/attachments/European%20insurance%20%E2%80%94%20Key%20facts.pdf> (15. studenoga 2019.).

⁵ O ulozi osiguranja u kontekstu *risk managementa* v. Klobučar, D., *Risk management i osiguranje*, Tectus, Zagreb, 2007.

elementarnih nepogoda, životno osiguranje (osobito sa investicijsko-štednim komponentama), zdravstveno osiguranje itd.⁶

Da bi moglo ostvarivati sve navedene funkcije, osiguranje nužno mora biti odgovarajuće pravno uređeno. Pri tome valja imati na umu da obavljanje te djelatnosti nužno podrazumijeva stupanje u različite društvene odnose između subjekata kako javnog, tako i privatnog prava. Te je odnose, iz razloga pravne sigurnosti, potrebno precizno urediti. Upravo kao posljedica navedenoga razvilo se pravo osiguranja.

2. POJAM I OSNOVNA OBILJEŽJA PRAVA OSIGURANJA

Pod pojmom prava osiguranja (engl. *insurance law*, njem. *Versicherungsrecht*, franc. *droit des assurances*, tal. *diritto delle assicurazioni*) podrazumijeva se skup pravnih normi koje uređuju gospodarsku djelatnost osiguranja i pravne odnose iz poslova osiguranja.⁷

Kao što se vidi iz same njegove definicije, normama prava osiguranja uređuje se:

- a) gospodarska djelatnost osiguranja i
- b) pravni odnosi iz poslova osiguranja.

Kada govorimo o normama kojima se uređuje gospodarska djelatnost osiguranja, tada zapravo govorimo o tzv. statusnom pravu osiguranja. Riječ je o skupu normi iz područja prava osiguranja kojima se uređuju uvjeti za osnivanje, poslovanje i prestanak društava za osiguranje i drugih pravnih osoba koji se bave različitim poslovima iz područja osiguranja (primjerice zastupnika i posrednika u osiguranju kao specifičnih distributera osiguranja) te nadzor nad radom tih društava.

S obzirom da je nadzor nad poslovanjem poduzetnika na području osiguranja vrlo sustavno i precizno reguliran normama kako nacionalnog prava pojedinih država, tako i prava EU (koje je u ogromnoj mjeri uvjetovalo sadržaj nacionalnih prava država članica), u literaturi postoji i podjela prava osiguranja koja posebno apostrofira zasebnost tzv. nadzornog prava osiguranja.⁸ Nadzorno pravo osiguranja uređuje odnos između države i poslovnih subjekata koji se bave

⁶ Na taj način osiguranje može u značajnoj mjeri popuniti nedostatke tzv. socijalnih - zdravstvenih i mirovinskih osiguranja koja su, ne samo u Republici Hrvatskoj, propisana kao obvezna osiguranja, a koja nerijetko ne uspijevaju u cijelosti ispuniti svoju funkciju, odnosno očekivanja onih koji su, na načelima solidarnosti i uzajamnosti, kroz relativno dugo razdoblje izdvajali sredstva za financiranje tog državnog sustava socijalnih osiguranja.

⁷ Pavić, D., *op.cit.* u bilj. 1, str. 34.

⁸ V. Ramljak, B., *op.cit.* u bilj. 2, str. 4.-5.

poslovima osiguranja, pri čemu je država nadređena jer nadzire zakonitost rada tih subjekata preko za to ovlaštenih državnih tijela (u kontekstu djelatnosti osiguranja, u Republici Hrvatskoj to je Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga – HANFA). U tom smislu bi nadzorno pravo osiguranja imalo javnopravni karakter.

Statusno pravo u užem smislu (dakle, bez nadzornog prava osiguranja) obuhvaća, između ostaloga, i odnose između dioničara društva za osiguranje i članova uprave te nadzornog odbora tog društva, kao i njihov odnos prema samom društvu. U tom smislu radi se o specijaliziranom pravu osigurateljnih (trgovačkih) društava, koje je privatnopravnog karaktera, i koje bi prema pravu društava bilo u položaju posebnog pravnog uređenja prema općem.

Pod pravnim odnosima iz poslova osiguranja podrazumijevaju se prvenstveno pravni odnosi nastali na temelju ugovora o osiguranju i tim ugovorom su prvenstveno uređeni, ili su bar posljedica činjenice da je sklopljen ugovor o osiguranju. Radi se o pravnim odnosima između stranaka ugovora – osiguratelja i ugovaratelja osiguranja, ali može biti riječ i o odnosima koji uključuju i druge osobe koje mogu imati određena prava iz ugovora o osiguranju – osiguranika i korisnika osiguranja. Osiguranik je, kod životnog osiguranja, osoba čiji je život osiguran, dok je kod osiguranja odgovornosti osiguranik naziv za osobu čija je odgovornost osigurana. Korisnik osiguranja je osoba koja ima pravo da joj se isplati osigurnina, odnosno da joj osiguratelj izvrši neku drugu činidbu koju se ugovorom o osiguranju obvezao izvršiti. Ugovaratelj osiguranja, osiguranik i korisnik osiguranja mogu, ali i ne moraju biti iste osobe. Dapače, moguće su situacije da sve tri uloge ima jedna osoba, ali je moguće i da se radi o tri različite osobe.⁹

⁹ Kod određenih vrsta osiguranja, u prvom redu obveznih osiguranja kao što je, primjerice, obvezno osiguranje od odgovornosti vlasnika motornih vozila za štetu nastalu uporabom toga vozila, prava oštećenika, odnosno korisnika takvog osiguranja, utvrđena su prema samom zakonskom propisu pa je u tom smislu pozicija toga korisnika osiguranja specifična. On ima samostalnu pravnu poziciju prema osiguratelju i on ne temelji sadržaj svojeg prava da zahtijeva naknadu štete od osiguratelja primarno na odredbama ugovora o osiguranju koje je taj osiguratelj sklopio sa osiguranikom (vlasnikom vozila kojim je prouzročena šteta) nego na zakonu. Dakle, riječ je o izvanugovorno utemeljenom pravnom odnosu koji obvezuje osiguratelja štetnikove odgovornosti da oštećeniku nadoknadi štetu koju mu je prouzročio štetnik. Formalnopravno uporište za tezu da je riječ o izvanugovornoj odgovornosti za štetu možemo pronaći i u normama prava EU. Preciznije, pitanje mjerodavnog prava u sporovima u povodu direktne tužbe oštećenika prema osiguratelju štetnikove odgovornosti uređeno je u člankom 18. Uredbe (EZ) br. 864/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o pravu koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze („Rim II”), OJ L 199, 31.7.2007., str. 40. Dakle, to pitanje je riješeno propisom koji na razini EU uređuje mjerodavno pravo za izvanugovorne, a ne ugovorne odnose. Međutim, činjenica je da, u slučaju da nije bilo sklopljenog ugovora o osiguranju odgovornosti vlasnika vozila s konkretnim osigurateljem, oštećenik ne bi mogao zahtijevati od toga konkretnog osiguratelja naknadu štete. Dakle, uspostava oštećenikovog pravnog odnosa s osigurateljem, u kojem oštećenik kao korisnik osiguranja traži od osiguratelja isplatu naknade štete prouzročene motornim vozilom sukladno odredbama relevantnog zakonskog propisa, posljedica je činjenice da je vlasnik toga vozila – štetnik koji je ujedno i osiguranik, sklopio ugovor o

Povijesno gledano, pravo osiguranja razvijalo se onako kako se razvijala i sama osigurateljna djelatnost. Da bi potkrijepili tu tvrdnju, navedimo da se osiguranje, s obzirom na ono što se želi zaštititi, dakle što je, uvjetno nazvano „objekt“ osiguranja, dijeli na životno i neživotno osiguranje.¹⁰ Svaka od tih vrsta osiguranja ima svoje ekonomske i tržišne specifičnosti. Zato su usluge životnog i neživotnog osiguranja, načelno govoreći, zasebne osigurateljne usluge. U skladu s tim, i izvori prava osiguranja, na nacionalnoj razini, ali i na razini EU, pored normi koje vrijede za sve vrste osiguranja imaju i zasebne norme za svaku od navedenih vrsta osiguranja.¹¹

Drugi primjer kojim bi se mogao ilustrirati paralelan razvoj osiguranja i prava koje ga uređuje odnosi se na pitanje pravnih odnosa vezanih uz jedan specifičan segment poslova osiguranja - prodaje (distribucije) osigurateljnih proizvoda, pri čemu su se postupno izdvojili zasebni poduzetnici iz djelatnosti osiguranja – posrednici i zastupnici (brokeri i agenti) u osiguranju. Kako su se na tržištu javljali novi i vrlo različiti modaliteti prodaje osigurateljnih usluga, pri čemu su posrednici i zastupnici iz osiguranja dobivali sve više na značaju kao „most“ između osiguratelja i ugovaratelja osiguranja, tako su se razvijale i zasebne i sve preciznije te strože

osiguranju odgovornosti upravo s tim osigurateljem. Činjenicu postojanja toga ugovora oštećenik će, uz druge relevantne činjenice, morati dokazati u postupku protiv osiguratelja, a na tako utvrđeno činjenično stanje, u pogledu ocjene osnovanosti oštećenikovog zahtjeva, primjenjivat će se, prvenstveno, zakon koji uređuje tu vrstu osiguranja, a ne ugovor o osiguranju (ugovor se može primijeniti samo izuzetno, ako za oštećenika predviđa povoljnija prava nego što to propisuje relevantni zakon). Dodatno je specifična pozicija žrtve prometne nezgode kojemu je šteta prouzročena vozilom čiji vlasnik uopće nije osigurao svoju odgovornost. U takvom slučaju nacionalni i EU propisi predviđaju da se naknada štete može zahtijevati od posebnog tijela koje u tu svrhu mora imenovati država. U Republici Hrvatskoj to je tijelo Hrvatski ured za osiguranje. Ovdje se radi o tipičnom izvanugovornom pravnom odnosu, utemeljenom u cijelosti na zakonu, kod kojeg oštećenik ima pravo zahtijevati od Hrvatskog ureda za osiguranje naknadu pretrpljene štete, u skladu s propisima relevantnog zakona. Međutim, tu se ne bi radilo o klasičnom pravnom odnosu iz djelatnosti osiguranja, nego o pravnom odnosu utemeljenom na javnopravnoj prisilnoj odredbi koja nameće određenom tijelu obvezu naknade takvih šteta, s ciljem zaštite određenih skupina za koje je utvrđen javni interes da ih je potrebno posebno zaštititi, a to su žrtve prometnih nesreća.

¹⁰ Riječ je o podjeli koja je definirana izvorima javnog prava, preciznije upravnopravnim izvorima. U kontekstu privatnopravnih izvora prava, prvenstveno izvora ugovornog prava osiguranja, životna osiguranja ponekad se nazivaju osiguranjima osoba, a neživotna osiguranja nazivaju se osiguranjima imovine. Unutar osiguranja imovine postoje osiguranja stvari i osiguranja odgovornosti.

¹¹ Tako je Direktiva 2009/138/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenog 2009. o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II), OJ L 335 17.12.2009, 1, kodificirala, između niza drugih prethodno donesenih propisa europskog prava osiguranja, i šest ranije donesenih direktiva, od kojih su tri bile iz područja životnog osiguranja, a tri iz područja neživotnog osiguranja. Solventnost II zasigurno je najznačajniji do sada doneseni propis europskog prava osiguranja i o njemu će u nastavku teksta biti više riječi. Solventnost II je u hrvatski pravni poredak implementirana kroz odredbe Zakona o osiguranju, Narodne novine, 30/15, 112/18.

pravne norme koje uređuju njihov položaj na tržištu, ali i njihova prava i obveze prema klijentima.¹²

Imajući sve navedeno u vidu, pravo osiguranja mogli bismo podijeliti u sljedeće osnovne skupine:

1. Statusno-nadzorno pravo osiguranja i
2. Ugovorno pravo osiguranja.

3. PRAVNI IZVORI STATUSNO-NADZORONG PRAVA OSIGURANJA

Statusno-nadzorno pravo osiguranja je, kako je već naglašeno, skup pravnih normi kojima se uređuju uvjeti za osnivanje, poslovanje i prestanak društava za osiguranje i drugih pravnih osoba koji se bave različitim poslovima iz područja osiguranja, kao i nadzor nad radom tih društava.

Temeljni nacionalni propis statusnog prava osiguranja u Republici Hrvatskoj je Zakon o osiguranju (NN 30/15, 112/18, u daljnjem tekstu: ZOS). Njime su uređeni uvjeti za osnivanje i poslovanje te prestanak društava za osiguranje i reosiguranje te društava za uzajamno osiguranje (uključujući uvjete za poslovanje društava iz država članica EU, kao i društava iz trećih država); nadzor društava za osiguranje i reosiguranje kao i nadzor nad subjektima nadzora; način izvještavanja Europskog nadzornog tijela za osiguranje i strukovno mirovinsko osiguranje (EIOPA) i Europske komisije te suradnja s drugim nadležnim tijelima; zaštita potrošača; poslovanje udruženja (pool) osiguranja i nacionalnog ureda za osiguranje (Hrvatski ured za osiguranje); uvjeti za osnivanje, poslovanje i prestanak obavljanja poslova distribucije osiguranja i reosiguranju; prekršajne odredbe (članak 1. ZOS-a).

ZOS je pravni propis kojim je u pravo Republike Hrvatske implementiran niz izvora osigurateljnog prava EU (članak 2. ZOS-a). Od brojnih europskih propisa iz prava osiguranja svakako valja izdvojiti:

- a) Direktivu 2009/138/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenog 2009. o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II) kako je posljednji put izmijenjena Direktivom (EU) 2016/2341 Europskog parlamenta i Vijeća

¹² *Infra*, t. 8. Pitanje distribucije osiguranja na razini EU sustavno je uređeno Direktivom (EU) 2016/97 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. siječnja 2016. o distribuciji osiguranja, OJ L 26, 2.2.2016, 19.

od 14. prosinca 2016. o djelatnostima i nadzoru institucija za strukovno mirovinsko osiguranje (u daljnjem tekstu: Solventnost II)¹³, i

b) Direktivu (EU) 2016/97 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. siječnja 2016. o distribuciji osiguranja (u daljnjem tekstu: Direktiva o distribuciji osiguranja; ili IDD).¹⁴

Solventnost II je zamijenila čak trinaest direktiva koje su do njenog stupanja na snagu regulirale niz pitanja vezanih uz osnivanje, poslovanje i nadzor nad društvima osiguranja. U tom smislu ona predstavlja značajan korak prema ujednačavanju, a uz drugonavedenu direktivu gotovo pa i kodificiranju statusno-nadzornog prava osiguranja u EU. Solventnost II predstavlja pan-europski regulatorni, odnosno nadzorni okvir za osigurateljna društva. Pri njegovom kreiranju europski zakonodavac je dotadašnje pravilo minimalnog harmoniziranja nadzora nad poslovanjem osigurateljnih društava zamijenio pravilom maksimalnog harmoniziranja. S druge strane, odredio je ciljeve koje osiguravajuća društva i nacionalna nadzorna tijela moraju ostvariti, dok je same mehanizme za postizanje takvih ciljeva u značajnoj mjeri prepustio upravo spomenutim tržišnim dionicima.¹⁵ Međutim, ove dvije direktive ne samo da stvaraju ujednačen pravni okvir za poslovanje osiguratelja, nego istovremeno štite i korisnike osigurateljnih usluga, prvenstveno potrošače, uspostavljajući jasne mehanizme očuvanja financijske stabilnosti i solventnosti osigurateljnih poduzetnika, nadzora nad njihovim poslovanjem od strane nacionalnih i europskih nadzornih tijela. Štoviše, pojedinim odredbama ove dvije direktive ulaze i u reguliranje pojedinih segmenata ugovornog odnosa između osiguratelja, odnosno drugog distributera osiguranja s jedne strane i ugovaratelja osiguranja, odnosno korisnika osigurateljnih usluga s druge strane (primjerice, u pogledu propisivanja osigurateljve/distributere obveze predugovornog i ugovornog informiranja ugovaratelja

¹³ *Supra*, bilj. 11.

¹⁴ *Supra*, bilj. 12.

¹⁵ Solventnost II zasnovana je na sličnoj strukturi na kakvoj počiva europsko uređenje nadzora bankarskog poslovanja. Načelno, poslovanje društava za osiguranje, kako je uređeno direktivom Solventnost II, zasniva se na tri stupa: Prvi stup čine mjere kojima se određuje potreban kapital koji društva za osiguranje moraju imati. Drugi stup čine mjere koje se odnose na "kvalitetu" trgovačkog osigurateljnog društva – na upravljanje društvom i rizicima te na unutarnji svakodoban nadzor poslovanja. Konačno, treći stup počiva na preciznim izvješćima o provedenom internom nadzoru, koja se redovito dostavljaju nadzornim tijelima, ali se i javno objavljuju. Solventnost II razvijena je u okviru tzv. "Lamfalussyjevog procesa". To znači da je sama ta direktiva tek okvir, tek jedan od elemenata statusno-nadzornog prava osigurateljnih društava u Europi. Na njezine odredbe nadovezuje se niz delegiranih propisa koje je donijela Europska komisija, u skladu sa preporukama EIOPA-e kao europskog nadzornog tijela za područje osiguranja. Komisija, na temelju nacрта koje joj dostavlja EIOPA, donosi i tehničke standard za poslovanje osigurateljnih društava. EIOPA, u konačnici, donosi i smjernice kojima nastoji pomoći nadzornim tijelima u državama članicama (a time posredno i društvima za osiguranje) pri konkretnoj provedbi odredaba direktive Solventnost II. Cijelu implementaciju direktive Solventnost II kroz Lamfalussyjev proces nadgleda Komisija, i za to je ona odgovorna.

osiguranja, odnosno korisnika osigurateljnih usluga, o ključnim obilježjima pojedine usluge radi koje je ugovor sklopljen ili bi mogao biti sklopljen). To je i logično, budući da su i jedna i druga direktiva kreirane radi ostvarenja primarnoga cilja – zaštite potrošača.¹⁶

ZOS se primjenjuje na pravne osobe koje u skladu s tim propisom obavljaju poslove osiguranja i reosiguranja, uključujući i distribuciju osiguranja. Primjenjuje se i u pogledu tijela koja obavljaju javnopravnu zadaću nadzora obavljanja djelatnosti osiguranja. Možemo ga smatrati uređenom i sustavnom zbirkom relevantnih statusno-nadzornih pravnih normi o osiguranju.

Na pitanja koja nisu uređena ZOS-om primjenjuje se Zakon o trgovačkim društvima.¹⁷ S organizacijskog, a u značajnoj mjeri čak i ugovornog aspekta normiranja osiguranja, važan je i Zakon o obveznim osiguranjima u prometu, kao poseban osigurateljni propis kojim se uređuju specifične vrste osiguranja.¹⁸

Svakako je važan izvor statusno-nadzornog prava osiguranja i Zakon o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga (NN 140/05, 154/11, 12/12), osobito u pogledu nadzorne komponente te podvrste osigurateljnog prava.

HANFA je na temelju navedenoga zakonskog propisa, kao i na temelju ZOS-a, donijela niz podzakonskih provedbenih propisa (pravilnika) kojima je pobliže uređena materija iz ovih propisa.¹⁹

Važan izvor prava su već spomenute uredbe i direktive Europske unije, kao i pravni instrumenti koje je donijela EIOPA.²⁰

HANFA je zadužena i za donošenje podzakonskih propisa kojima se relevantna regulativa EU implementira u hrvatsko nacionalno pravo.²¹

Svi navedeni propisi, načelno, definiraju poslove iz djelatnosti osiguranja i reosiguranje te određuju koji ih subjekti, i pod kojim uvjetima, mogu obavljati, jednako kao što definiraju i

¹⁶ Podrobnije o jednoj i drugoj direktivi: P. Marano, M. Siri (ur.), *Insurance Regulation in the European Union, Solvency II and Beyond*, Palgrave Macmillan, Cham, 2017. Od domaće literature valja svakako izdvojiti: M. Grgić, *Harmonizacija propisa iz područja osiguranja i reosiguranja putem pravnog okvira Solvency II*, *Zagrebačka pravna revija*, Vol. 2, No. 2, 2013., str. 161.-183., M. Ćurković, *Nastanak i obuhvat regulatornih odredbi o distribuciji osiguranja*, *Hrvatski časopis za osiguranje*, No. 1, 2019., str. 23.-38.

¹⁷ Narodne novine 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19.

¹⁸ Narodne novine 151/05, 36/09, 75/09, 76/13, 152/14.

¹⁹ Podzakonski propisi dostupni su na www.hanfa.hr (1.12.2019.).

²⁰ Ti su propisi dostupni na <https://eiopa.europa.eu/> (1.12.2019.).

²¹ Više o HANFI i EIOPA, *infra*, t. 9.

određuju djelokrug te način postupanja tijela koja su zadužena za nadzor nad poslovanjem subjekata koji se bave osiguranjem i reosiguranjem.

4. ŠTO SU TO POSLOVI OSIGURANJA I REOSIGURANJA I TKO IH MOŽE OBAVLJATI?

Poslovi osiguranja, u smislu ZOS-a, su sklapanje i ispunjavanje ugovora o a) neživotnom i b) životnom osiguranju, osim obveznih zdravstvenih, mirovinskih i socijalnih osiguranja.²²

Poslovi reosiguranja su sklapanje i ispunjavanje ugovora o reosiguranju, kojim se prenosi višak rizika iznad samoprdržaja društva za osiguranje društvu za reosiguranje, odnosno društvu za osiguranje koje ima odobrenje za obavljanje poslova reosiguranja.

ZOS (čl. 7, st. 2. i 3.) sve poslove osiguranja dijeli na dvije temeljne skupine:

- a) neživotna osiguranja (koja su dalje podijeljena na 18 vrsta) ;
- b) životna osiguranja (koja se dalje dijele na 6 vrsta).

Unutar svake skupine osiguranja normirane su vrste rizika koji se tom skupinom osiguravaju.²³

S aspekta zaštite osobnih podataka (a i s aspekta naglašavanja važnosti poslova osiguranja), zanimljivo je da ZOS u članku 4., st. 7. poslove osiguranja izriječno utvrđuje kao poslove od značajnog javnog interesa, koji podrazumijevaju i obradu posebne kategorije osobnih podataka kao što su podaci koji se odnose na zdravlje.

Poslove osiguranja može obavljati samo:

²² Člankom 4.ZOS-a navedene su specifične vrste osiguranja na koja se taj propis ne primjenjuje. Dodajmo da se na neke vrste osiguranja ZOS primjenjuje podredno, a primarno se primjenjuju posebni propisi. Takva (tek) podredna primjena ZOS-a vrijedi u pogledu dobrovoljnih zdravstvenih osiguranja, kao i u pogledu obveznih osiguranja koja su kao takva predviđena nekim posebnim propisom (npr. obvezna osiguranja predviđena Zakonom o obveznim osiguranjima u prometu, Zakonom o odvjetništvu, Zakonom o pružanju usluga u turizmu itd.).

²³ ZOS društvima za osiguranje izričito dopušta obavljanje poslova isplate iz dobrovoljnih fondova mirovinskoga osiguranja.

1. društvo za osiguranje (a isto vrijedi i za društvo za uzajamno osiguranje) sa sjedištem u Republici Hrvatskoj, koje je dobilo odobrenje HANFE za obavljanje poslova osiguranja;
2. društvo za osiguranje iz druge države članice EU, odnosno Europskog gospodarskog prostora (EEA), a koje u skladu sa ZOS-om ima pravo obavljati poslove osiguranja na temelju slobode pružanja usluga ili poslovnog nastana (potrebno je samo da takvo društvo dostavi notifikaciju HANFI o tome da određene poslove osiguranja obavlja u RH).²⁴
3. podružnica stranog društva za osiguranje – društva iz treće države (to je društvo koje nema sjedište u RH ili državi članici EU, odnosno Europskog gospodarskog prostora (EEA), a koje je dobilo odobrenje HANFE za obavljanje poslova osiguranja putem poslovnog nastana;
4. društvo za osiguranje iz Švicarske konfederacije, koje ima odobrenje nadležnoga nadzornog tijela za obavljanje poslova osiguranja i koje, u skladu s ZOS-om, ima pravo obavljati poslove osiguranja putem poslovnog nastana.²⁵

S obzirom da se bez odobrenja HANFE (a u slučaju društva iz druge zemlje članice EU, odnosno EEA bez obavještanja HANFE), određeno društvo za osiguranje, odnosno reosiguranje, ne može upisati u sudski registar, niti može početi obavljati određene poslove osiguranja, odnosno reosiguranja u Republici Hrvatskoj, moglo bi se reći da je u hrvatskom osigurateljnopravnom sustavu zastupljen *sustav koncesija* za obavljanje poslova osiguranja, odnosno reosiguranja.²⁶

Valja skrenuti pozornost da, u okviru svoje djelatnosti, društvo za osiguranje može obavljati i poslove nuđenja udjela investicijskih fondova te poslove ponude mirovinskih programa dobrovoljnih mirovinskih fondova i mirovinskih osiguravajućih društava sukladno odredbama zakona kojima se uređuje nuđenje udjela investicijskih fondova i ponuda mirovinskih programa, poslove distribucije osiguranja za druga društva za osiguranje, poslove koji su u

²⁴ Pod poslovnim nastanom, sukladno ZOS-u, podrazumijeva se sjedište ili bilo koja podružnica društva za osiguranje.

²⁵ Analogna pravila vrijede i u pogledu društava koja u RH smiju obavljati poslove reosiguranja, v. čl. 17. ZOS). Popis navedenih društava je taksativan, tako da poslove osiguranja i reosiguranja u RH ne može obavljati nitko drugi osim u ZOS-u specificiranih društava.

²⁶ Slično je i u pogledu drugih zemalja članica EU.

neposrednoj ili posrednoj vezi s poslovima osiguranja te poslove kreditnog posredovanja u skladu s propisima kojima se uređuje poslovanje kreditnih posrednika.²⁷

Moglo bi se tvrditi da su dionici tržišta osiguranja u Republici Hrvatskoj društva za osiguranje (uključivo i pool osiguranja), Hrvatski ured za osiguranje (HUO) te distributeri u osiguranju.²⁸

Tijela zadužena za nadzor društava za osiguranje su prvenstveno HANFA (vezano za tržište u RH), ali i EIOPA te, naravno, Europska komisija (na razini EU).

U nastavku će biti više riječi o svakom spomenutom tržišnom dioniku, odnosno nadzornom tijelu.

5. VRSTE DRUŠTAVA ZA OSIGURANJE

Društva za osiguranje mogu biti *specijalizirana* za pojedine vrste osiguranja ili *univerzalna* (koja se bave s više vrsta osiguranja), sve u skladu s poslovima osiguranja za koja su dobili odobrenje HANFE (ili drugog, za to društvo nadležnog nacionalnog nadzornog tijela iz EU, odnosno EEA), a sve uz poštivanje relevantnih odredaba spomenutih izvora prava EU, odnosno odredaba ZOS-a kojima se ti izvori implementiraju u hrvatsko nacionalno pravo.

Prema obliku, društva za osiguranje možemo podijeliti na:

1. dioničko društvo;
2. društvo za uzajamno osiguranje;
3. europsko društvo.²⁹

5.1. Dioničko društvo za osiguranje

²⁷ Članak 20., st. 6. ZOS-a.

²⁸ Pri tome valja naglasiti da su i sama društva za osiguranje ujedno i distributeri osiguranja, u slučajevima kada samostalno u tzv. direktnoj (izravnoj) prodaji, sklapaju ugovore o osigurateljnim uslugama. I na njih se primjenjuju pravila sadržana u Direktivi o distribuciji osiguranja, odnosno pravila ZOS-a kojima je ta direktiva implementirana u hrvatsko nacionalno pravo. No, postoje i distributeri osiguranja koji su različiti od društava za osiguranje koji djeluju na tržištu, *infra*, t. 8.

²⁹ Društvo za reosiguranje može biti osnovano samo kao dioničko društvo ili europsko društvo.

I u pogledu dioničkih društava za osiguranje vrijede opća obilježja za dionička društva, kako ih uređuje Zakon o trgovačkim društvima (tvrtka, sjedište, tijela društva, obavljanje dopuštene djelatnosti). Međutim, uvijek pri tome treba imati na umu posebna obilježja koja propisuje ZOS.

Tako ZOS određuje da minimalni iznos temeljnog kapitala pri osnivanju dioničkog društva za osiguranje ne smije biti manji od iznosa apsolutnog praga minimalno potrebnog kapitala (čl. 158. u vezi sa člankom 22. ZOS). Tako društvo za neživotno osiguranje mora imati minimalni temeljni kapital od 19.500.000,00 kuna. Međutim, ako društvo pokriva i rizike odgovornosti, kreditne i jamstvene rizike, tada je potreban iznos temeljnog kapitala od barem 28.860.000,00 kuna. Posljednje navedeni iznos je također i iznos potrebnog minimalnog temeljnog kapitala za društva koja se bave životnim osiguranjem. Društva za reosiguranje moraju imati minimalni temeljni kapital od 28.080.000,00 kuna.³⁰

Dionice moraju glasiti na ime i moraju u cijelosti biti uplaćene u novcu prije upisa osnivanja (odnosno upisa povećanja temeljnog kapitala) u sudski registar. Moraju biti izdane u nematerijaliziranome obliku.

Upravu dioničkog društva čine najmanje dva člana (od kojih je jedan predsjednik uprave) i oni vode poslove društva te zajedno zastupaju društvo.³¹ Najmanje jedan član uprave mora poznavati hrvatski jezik u govoru i pismu da bi mogao obavljati tu funkciju. Članovi uprave moraju biti zaposleni u društvu na puno radno vrijeme. Član uprave može biti samo osoba koja udovoljava općim uvjetima Zakona o trgovačkim društvima ali i posebnim uvjetima propisanim ZOS-om (čl. 51.). Da bi neka osoba mogla biti član uprave, mora dobiti odobrenje HANFE.

Slična pravila vrijede i za članove nadzornog odbora. Član nadzornog odbora društva za osiguranje može biti osoba koja u svakom trenutku ispunjava uvjete stručnosti, odnosno posjeduje odgovarajuće stručne kvalifikacije, znanje i iskustvo potrebno za ispunjavanje obveza iz svoje nadležnosti, kao i uvjete primjerenosti, odnosno ima dobar ugled i integritet i nije u sukobu interesa u odnosu na društvo za osiguranje, dioničare, druge članove nadzornog odbora, nositelje ključnih funkcija i više rukovodstvo društva za osiguranje. Članovi nadzornog odbora

³⁰ Iako spomenute odredbe o precizno određenim iznosima minimalnog temeljnog kapitala uvijek imaju prednost, valja naglasiti da ZOS propisuje da minimalni potrebni temeljni kapital ne smije biti manji od 25% niti veći od 45% potrebnog solventnog kapitala društva za osiguranje. Društvo za osiguranje je dužno izračunavati minimalni potrebni kapital najmanje jedanput u tromjesečju te HANFU izvijestiti o rezultatima tih izračuna.

³¹ Čl. 50. ZOS-a. Društvo može imati prokurista. No, on može zastupati društvo samo s jednim članom uprave, a dodatno ne može zastupati društvo u postupcima pred HANFOM. Da bi neka osoba mogla biti prokurist društva za osiguranje, mora zadovoljiti opće uvjete iz Zakona o trgovačkim društvima, kao i posebne uvjete specificirane u čl. 51. ZOS-a.

društva za osiguranje solidarno su odgovorni društvu za štetu koja je nastala zbog zanemarivanja njihovih obveza, osim ako dokažu da su pošteno i savjesno ispunjavali svoje dužnosti (dakle, odgovaraju na temelju pretpostavljene krivnje).³²

5.2. Društvo za uzajamno osiguranje

Društvo za uzajamno osiguranje može obavljati poslove osiguranja samo za svoje članove po načelu uzajamnosti. Društvo za uzajamno osiguranje ne smije obavljati poslove reosiguranja.

Članstvo u društvu stječe se sklapanjem ugovora o osiguranju s društvom za uzajamno osiguranje, prihvaćanjem statuta i razmjernom uplatom temeljnog kapitala. Članovi ne odgovaraju za obveze društva.

Tijela društva su uprava, nadzorni odbor (najmanje tri člana) i skupština. Društvo za osiguranje može se preoblikovati u dioničko društvo za osiguranje, pod pretpostavkama i u skladu s procedurom propisanom ZOS-om.

U Republici Hrvatskoj trenutno ne postoji nijedno društvo za uzajamno osiguranje.

6. UDRUŽENJE (POOL) OSIGURANJA I REOSIGURANJA

Pool za osiguranje i reosiguranje je udruženje dva ili više društava za osiguranje radi zajedničkog osiguranja, odnosno reosiguranja velikih i opasnih rizika (rizik atomskih šteta). Pool, kao udruženje osiguratelja (reosiguratelja), može se osnovati u obliku gospodarskog interesnog udruženja ili u nekom drugom obliku udruživanja gospodarskih subjekata.³³ Pool nije društvo za osiguranje, ali se na njega primjenjuju odredbe ZOS-a, osobito u pogledu obavljanja poslova i nadzora. Ako ZOS-om neko pitanje nije uređeno, na pool

³² ZOS ima i posebne odredbe koje se tiču poslovanja grupa društava za osiguranje, odnosno reosiguranje te nadzora nad njihovim poslovanjem.. Grupa društava za osiguranje zasniva se na bitnoj i stvarnoj statusnoj ili ugovornoj povezanosti više društava. Za definiciju grupe društava za osiguranje u kontekstu nadzora nad njima, v. čl. 297., st. 1. t. 3. ZOS-a. U tome smislu, kao posebne grupe, ZOS poznaje osigurateljni holding, mješoviti osigurateljni holding te mješoviti financijski holding (čl. 297., st. 1., t. 6., 7. i 8.).

³³ Pool mogu osnovati i posrednici u osiguranju. Gospodarsko interesno udruženje – GIU je pravna osoba koju osnivaju dvije ili više fizičkih i pravnih osoba da bi olakšale i promicale obavljanje gospodarskih djelatnosti koje čine predmete njihova poslovanja te da bi poboljšale ili povećale njihov učinak, ali tako da ta pravna osoba za sebe ne stječe dobit. Za osnivanje GIU-a, sukladno članku 583. Zakona o trgovačkim društvima, nije potreban temeljni kapital.

osiguranja/reosiguranja primjenjuju se odredbe Zakona o trgovačkim društvima koje uređuju gospodarsko interesno udruženje.

Članovi poola zaključuju međusobne ugovore o suosiguranju i raspodjeli velikih i teških rizika za koje su specijalizirani (npr. osiguranje nuklearnih rizika, zrakoplovstvo i sl.). Osiguranik ugovara osiguranje s jednim osiguravateljem a rizik se nakon dogovorene raspodjele unosi u pool. U polici se navode svi članovi poola i njihovi udjeli u premiji i štetama.

Po svom karakteru kao društvo, pool je, dakle, gospodarsko interesno udruženje. Posluje u svoje ime (pravna je osoba) a za račun osnivača. Za obveze odgovaraju osnivači uz uvjete i način utvrđen ugovorom o osnivanju i statutom poola.

U Hrvatskoj posluje Hrvatski nuklearni pool GIU, Hrvatski pool za osiguranje i reosiguranje nuklearnih rizika, čiji su članovi Allianz Zagreb d.d., Croatia osiguranje d.d., Generali osiguranje d.d. i Triglav osiguranje. Taj pool provodi suosiguranje (zajedno sa slovenskim poolom) imovine NE Krško od požarnih i nuklearnih rizika, od rizika loma stroja kao i od odgovornosti za štete prema trećima tijekom prijevoza nuklearnog goriva.

7. HRVATSKI URED ZA OSIGURANJE

Hrvatski ured za osiguranje (HUO) pravna je osoba, udruga osiguratelja od državnog interesa. Djeluje pod nadzorom HANFE. HUO u pravnom prometu s trećim osobama predstavlja udruženje društava za osiguranje. Osnovan je još 1992. godine kao nacionalni ured zelene karte osiguranja. Svi osiguratelji koji se bave obveznim osiguranjima u prometu moraju biti članovi HUO-a. Od 1997. HUO obavlja poslove vođenja Garancijskog fonda (obrada i likvidacija šteta nastalih od nepoznatih i neosiguranih motornih vozila). Osim toga, djelatnost HUO-a obuhvaća i predstavljanje i zastupanje interesa društava za osiguranje u međunarodnim institucijama, poslove statistike osiguranja, izvansudsko rješavanje sporova između osiguratelja i osiguranika (Centar za mirenje i Pravobraniteljstvo na području osiguranja pri HUO), stručne edukacije kroz Centar za edukaciju djelatnika u osiguranju – CEDOH. Zakonom o obveznim osiguranjima u prometu određeno je da se u okviru HUO uspostavlja Informacijski centar, čija je zadaća da prikuplja podatke i vodi registar podataka o vozilima i policama osiguranja od automobilske odgovornosti, u cilju lakšeg ishoda naknade štete na temelju tih policama. U tom smislu HUO surađuje sa srodnim informacijskim centrima u zemljama članicama EU.

Tijela upravljanja HUO-a su skupština, Upravni odbor i direktor. Skupštinu čine predstavnici svih društava – članova HUO-a. Skupština izabire upravni odbor na čijem čelu je predsjednik. Upravni odbor izabire direktora.

Statutom HUO-a utvrđuje se djelatnost, prava i obveze njegovih tijela, uvjeti za primitak i prestanak članstva u Hrvatskom uredu za osiguranje i način financiranja HUO-a, uz poštivanje temeljne odredbe ZOS-a prema kojoj djelatnost HUO-a financiraju društva za osiguranje koja su njegovi članovi.

8. DISTRIBUCIJA OSIGURANJA

Novela ZOS-a iz 2018., kao jednu od najvažnijih izmjena, uvodi posve nove odredbe Glave XXIII – Distribucija osiguranja (čl. 399.-436). I izvorni tekst ZOS-a je sadržavao odredbe o posrednicima i zastupnicima u osiguranju, ali je te odredbe bilo potrebno u značajnoj mjeri izmijeniti kako bi se u hrvatsko pravo, kako je ranije već navedeno, implementirala Direktiva o distribuciji osiguranja - IDD).³⁴

Direktiva o distribuciji osiguranja uređuje, načelno, tri važna pitanja:

1. Na koji način se opisuju i prodaju proizvodi osiguranja, pri čemu se uređuje i tzv. „direktna prodaja“ koju provode izravno osiguravajuća društva, ali i „indirektna prodaja“, dakle prodaja preko drugih distributera;
2. Koje važne informacije moraju biti dane ugovarateljima osiguranja prije potpisivanja ugovora;
3. Na koji način se nadziru distributeri u osiguranju, uključujući i njihovo sankcioniranje za nepoštivanje odredaba spomenute direktive.

Kao što je već naglašeno, jednako kao i u pogledu direktive Solventnost II, osnovna svrha Direktive o distribuciji osiguranja je zaštita potrošača, odnosno korisnika osigurateljnih usluga. U cilju ostvarenje te svrhe, bilo je potrebno kreirati odredbe koje će poštivati tri temeljna načela:

- a) Načelo informiranoga korisnika osigurateljnih usluga.

³⁴ Države članice EU bile su obvezne do 1. srpnja 2018. donijeti potrebne nacionalne propise u svrhu implementacije Direktive o distribuciji osiguranja u svoje nacionalno pravo. Ti nacionalni implementirajući propisi morali su se početi primjenjivati u državama članicama EU najkasnije 1. listopada 2018.

Osnovno načelo na kojem počiva Direktiva o distribuciji osiguranja je načelo pravovremenog i točnog informiranja korisnika osigurateljnih usluga, kako za vrijeme prije sklapanja ugovora, tako i nakon tog trenutka, ako je tijekom trajanja ugovora došlo do promjena vezano uz bitne elemente tog ugovora. To načelo zahtijeva transparentno osigurateljno poslovanje i postupanje distributera osiguranja koje će pomoći potrošačima da izbjegnu kupovanje osigurateljnih usluga kojima ne mogu postići svrhu koju imaju na umu prilikom kontakta s distributerom.

Ovo načelo je iznimno važno, ali valja naglasiti da pravno konkretiziranje toga načela, kroz kreiranje, tumačenje i primjenu odgovarajućih pravnih propisa, nije nimalo jednostavan zadatak. Razlog za to leži u okolnosti da su proizvodi osiguranja, odnosno osigurateljne usluge, svakim danom sve složeniji. To i nije čudno budući da su osigurateljne usluge specifična vrsta financijskih usluga.. Navedeno osobito vrijedi u pogledu specifičnih vrsta usluga životnog osiguranja kao što su usluge životnog osiguranja sa štednom komponentom (tzv. *unit-linked proizvodi životnog osiguranja*). Takav proizvod zapravo predstavlja investicijski proizvod maloga ulagača. Uvjeti osiguranja, koje kreira osiguravajuće društvo i predaje ih ugovaratelju osiguranja kao sastavne dijelove ugovora, često su vrlo opsežni pa je upitno koliko zapravo prosječni korisnik takve osigurateljne usluge doista poznaje sve njezine bitne elemente. Upravo zbog toga, Direktiva o distribuciji osiguranja, zajedno s drugom europskom regulativom kojom se ta odredbe te direktive konkretiziraju i nadograđuju³⁵, počiva na kreiranju jednog dodatnog dokumenta – standardnog dokumenta koji sadržava sve bitne elemente osigurateljnog proizvoda (*Standardised Product Information Document – IPID*).U pogledu neživotnih osiguranja stvoren je dokument na dvije stranice veličine A4 koji, ne samo u sadržajnom, nego i u grafičkom smislu osigurava jednoobraznost dokumenata i u njemu sadržanih informacija koje distributer daje ugovaratelju osiguranja.³⁶

³⁵ U tom kontekstu valja svakako izdvojiti Provedbenu uredbu Komisije (EU) 2017/1469 od 11. kolovoza 2017. o utvrđivanju standardiziranog formata dokumenta s informacijama o proizvodu osiguranja, OJ L 209, 12.8.2017., str. 19., Delegiranu uredbu Komisije (EU) 2017/2358 od 21. rujna 2017. o dopuni Direktive (EU) 2016/97 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu zahtjeva za nadgledanje proizvoda i upravljanje njima za društva za osiguranje i distributere osiguranja, OJ L 341, 20.12.2017., str. 1. te Delegiranu uredbu Komisije (EU) 2017/2359 od 21. rujna 2017. o dopuni Direktive (EU) 2016/97 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu obveze informiranja i pravila poslovnog ponašanja koja se primjenjuju na distribuciju investicijskih proizvoda osiguranja, OJ L 341, 20.12.2017., str. 8. Naravno, i EIOPA je donijela niz smjernica s ciljem da uputi distributere osiguranja na koji način ispuniti zahtjeve koje pred njih postavlja ova regulativa.

³⁶ Sličan takav dokument s ključnim informacijama (Key Information Document – KID) kreiran je i u pogledu spomenutih investicijskih životnih osiguranja s time da, za razliku od neživotnih osiguranja, ovaj dokument nije i grafički jednoobrazan na razini EU, ali je zato postignuta sadržajna jednoobraznost – europski propisi precizno određuju koji sve podaci vezani uz taj osigurateljni proizvod moraju, kao minimum, biti pravovremeno dani ugovaratelju osiguranja na razmatranje, kako bi ovaj mogao donijeti informiranu odluku o tome želi li sklopiti ugovor o osiguranju, odnosno želi li kupiti takav osigurateljni proizvod.

Kada govorimo o hrvatskom nacionalnom pravu, ZOS je, implementirajući odredbe Direktive o distribuciji osiguranja, postao temeljni propis kojim su uređeni uvjeti za osnivanje, poslovanje i prestanak obavljanja poslova distribucije osiguranja i/ili reosiguranja. Prije svega, ZOS po uzoru na Direktivu o distribuciji osiguranja definira distribuciju osiguranja, i to kao djelatnost predlaganja i sklapanja ugovora o osiguranju, savjetovanja o ugovorima o osiguranju ili obavljanja drugih pripremnih radnji za sklapanje ugovora o osiguranju, ili pružanja pomoći pri upravljanju takvim ugovorima i njihovu izvršavanju, posebice u slučaju rješavanja odštetnog zahtjeva, uključujući pružanje informacija o jednom ili više ugovora o osiguranju u skladu s kriterijima koje odabiru stranke putem internetske stranice ili nekog drugog medija i sastavljanje rang-liste proizvoda osiguranja, uključujući i usporedbu cijena i proizvoda ili popust na cijenu ugovora o osiguranju, ako stranka može izravno ili neizravno sklopiti ugovor o osiguranju na internetskoj stranici ili drugom mediju.

Poslove distribucije osiguranja na području Republike Hrvatske mogu obavljati distributeri osiguranja upisani u odgovarajući registar pri HANFI, i to:

1. posrednik u osiguranju
2. sporedni posrednik u osiguranju
3. društvo za osiguranje.³⁷

Posrednik u osiguranju je fizička ili pravna osoba, osim društva za osiguranje ili društva za reosiguranje i njihovih zaposlenika i osim sporednog posrednika u osiguranju, koja za primitak ima pravo obavljati ili obavlja poslove distribucije osiguranja.

Sporedni posrednik u osiguranju je fizička ili pravna osoba, koja je upisana u registar sporednih posrednika u osiguranju koji vodi HANFA, a koja za primitak ima pravo obavljati ili obavlja poslove distribucije osiguranja kao sporednu djelatnost, i ispunjava sve sljedeće uvjete: a) glavna poslovna djelatnost te osobe nije distribucija osiguranja b) ta osoba distribuira samo

³⁷ Poslove distribucije reosiguranja može obavljati posrednik u reosiguranju, društvo za reosiguranje te društvo za osiguranje koje ima dozvolu HANFE za obavljanje poslova reosiguranja. Naravno, poslove distribucije reosiguranja, kao i poslove distribucije osiguranja, može na području Republike Hrvatske obavljati i osoba koja za to ima odobrenje svojeg domicilnog nadzornog tijela, u državi EU, odnosno EEA, u kojoj je takva osoba osnovana. Tada takav distributer samo obavještava HANFU o tome da će obavljati poslove distribucije i na hrvatskom tržištu osiguranja. U pogledu distributera čije je sjedište izvan EU/EEA, oni moraju dobiti odobrenje HANFE da bi se mogli tom djelatnošću baviti na području Republike Hrvatske. Riječ je o istim načelima i pravilima koja vrijede i za dopustivost obavljanja drugih poslova iz djelatnosti osiguranja, prvenstveno djelatnosti pružanja osigurateljnog pokrića (dakle, primarne djelatnosti društava za osiguranje/reosiguranje).

određene proizvode osiguranja koji služe kao dopuna nekoj robi ili usluzi c) distribuirani proizvodi osiguranja ne obuhvaćaju životno osiguranje ili rizik od odgovornosti, osim ako ono što obuhvaćaju dopunjuje robu ili uslugu koje posrednik pruža kao svoju glavnu poslovnu djelatnost.

Određene kategorije pravnih osoba - kreditne institucije, investicijska društva, Hrvatska pošta d.d. i Financijska agencija izričito odredbom ZOS-a (čl. 399., st. 1. t. 6.) isključene iz definicije sporednih posrednika u osiguranju.³⁸ Ovo zbog toga, što su te institucije, također na temelju izričite odredbe ZOS-a (čl. 402., st. 1.) utvrđene kao posrednici u osiguranju. Naime, ta odredba taksativno navodi sve kategorije posrednika u osiguranju, a to su:

1. *zastupnik u osiguranju* - fizička osoba koja u ime i za račun jednog ili više društava za osiguranje ili društava za osiguranje iz druge države članice obavlja poslove distribucije osiguranja

2. *obrtnik - zastupnik u osiguranju* koji u ime i za račun jednog ili više društava za osiguranje ili društava za osiguranje iz druge države članice obavlja poslove distribucije osiguranja

3. *društvo za zastupanje u osiguranju* koje u ime i za račun jednog ili više društava za osiguranje ili društava za osiguranje iz druge države članice obavlja poslove distribucije osiguranja

4. *broker u osiguranju*, fizička osoba koja po nalogu stranke³⁹ obavlja poslove distribucije osiguranja

5. *obrtnik broker u osiguranju* koji po nalogu stranke obavlja poslove distribucije osiguranja

6. *društvo za brokerske poslove u osiguranju* koje po nalogu stranke obavlja poslove distribucije osiguranja

³⁸ Primjer sporednog posrednika u osiguranju mogla bi biti turistička agencija, u slučajevima kada uz obavljanje neke usluge iz svoje temeljne djelatnosti (npr. usluge organiziranja paket aranžmana) putniku ponude i posredovanje u pribavljanju usluge osiguranja od otkaza putovanja u takvom aranžmanu). Drugi primjer posrednika u osiguranju mogla bi biti auto-kuća koja se bavi prodajom ili leasingom automobila, u slučajevima kada uz tu svoju osnovnu djelatnost stranci nudi i sklapanje ugovora o kasko-osiguranju vozila. Valja uzeti u obzir i članak 404. ZOS-a kojima se reguliraju slučajevi kada se njegove odredbe o distribuciji osiguranja ne primjenjuju.

³⁹ Pod izrazom »stranka« podrazumijeva se fizička osoba – potrošač, kako je određen zakonom kojim se uređuje zaštita osnovnih prava potrošača, kao i predstavnik grupe potrošača ili pravna osoba koja odabire i ima namjeru izravno ili neizravno sklopiti ili je već sklopila ugovor o osiguranju s društvom za osiguranje.

7. *kreditna institucija* koja u ime i za račun jednog ili više društava za osiguranje ili po nalogu stranke obavlja poslove distribucije osiguranja i osnovana je u skladu sa zakonom kojim se uređuje osnivanje kreditnih institucija

8. *investicijsko društvo* koje u ime i za račun jednog ili više društava za osiguranje ili po nalogu stranke obavlja poslove distribucije osiguranja i osnovano je u skladu sa zakonom kojim se uređuje osnivanje investicijskih društava

9. *HP - Hrvatska pošta d. d.* koja u ime i za račun jednog ili više društava za osiguranje ili po nalogu stranke obavlja poslove distribucije osiguranja

10. *Financijska agencija* koja u ime i za račun jednog ili više društava za osiguranje ili po nalogu stranke obavlja poslove distribucije osiguranja.⁴⁰

ZOS vrlo precizno, po uzoru na IDD, normira uvjete pod kojima svi distributeri u osiguranju mogu poslovati. Ti uvjeti osiguravaju ostvarenje tri cilja koje ZOS i IDD žele ostvariti na području distribucije osigurateljnih usluga:

- profesionalnost (svi distributeri i zaposlenici društava za osiguranje koji obavljaju distribuciju osiguranja moraju imati odgovarajuća stručna znanja, dobar ugled i primjerenost za obavljanje tih poslova te se kontinuirano educirati);
- zaštita potrošača (primjerice, kroz pružanje relevantnih informacija vezanih uz određeni osigurateljni proizvod);
- sustav registriranja (svi distributeri moraju imati licencu i biti registrirani u jednom od odgovarajućih registara koji se vode pri HANFI, v. čl. 411. ZOS-a).⁴¹

Treba svakako naglasiti da svi posrednici koji su pravne osobe, obrtnici za zastupanje u osiguranju i obrtnici brokeri u osiguranju ili reosiguranju moraju imati osiguranje od profesionalne odgovornosti koje vrijedi na području Republike Hrvatske i drugih država članica EU, odnosno EEA, ili odgovarajuće jamstvo koje pokriva profesionalnu odgovornost iz obavljanja poslova distribucije osiguranja ili distribucije reosiguranja, i to u iznosu od najmanje 9.750.000,00 kuna po svakom odštetnom zahtjevu i ukupno 14.430.000,00 kuna za sve odštetne

⁴⁰ Kategorije posrednika u reosiguranju su: 1. *broker u reosiguranju* - fizička osoba koja po nalogu stranke obavlja poslove distribucije reosiguranja; 2. *obrtnik broker u reosiguranju* koji po nalogu stranke obavlja poslove distribucije reosiguranja i 3. *društvo za brokerske poslove u reosiguranju* koje po nalogu stranke obavlja poslove distribucije reosiguranja.

⁴¹ Valja naglasiti da EIOPA registrira podatke o svim distributerima koji djeluju na području EU, odnosno EEA.

zahtjeve u jednoj godini, osim ako je društvo za osiguranje, društvo za reosiguranje ili neko drugo društvo u čije ime djeluje posrednik ili za koje je posrednik ovlašten djelovati već dalo takvo osiguranje ili odgovarajuće jamstvo, ili ako takvo društvo preuzima punu odgovornost za djelovanje posrednika.⁴²

Da bi ostvarili navedene ciljeve, IDD, a time nužno i ZOS, imaju (i) obveznopravne odredbe koje se tiču ugovornog odnosa iz ugovora o posredovanju u osiguranju, odnosno ugovora o zastupanju u osiguranju. U takvoj situaciji postavlja se pitanje odnosa između tih odredaba ZOS-a i odredaba temeljnog zakona kojim su u hrvatskom pravnom poretku uređeni ti ugovori – Zakona o obveznim odnosima. Pravilno je shvaćanje prema kojem se na te ugovore primjenjuju odredbe Zakona o obveznim odnosima ako nisu u suprotnosti s odredbama ZOS-a, koji je u tom pogledu *lex specialis* u odnosu na odredbe Zakona o obveznim odnosima.

Kada se uspoređuju obveze posrednika - brokera u osiguranju, kako su one uređene prema odredbama ZOS-a s obvezama koje su za posrednike općenito propisane u Zakonu o obveznim odnosima, može se zaključiti da su obveze brokera u osiguranju prema ZOS-u znatno šire i preciznije utvrđene.⁴³ U prvome redu, odredbe ZOS-a puno preciznije uređuju sadržaj i način izvršenja obveza posrednika iz sklopljenoga ugovora o posredovanju nego što je to slučaj kod općenitog posredovanja koje je uređeno Zakonom o obveznim odnosima. Nadalje, načelno, obveze posrednika propisane Zakonom o obveznim odnosima iscrpljuju se u pripremnim radnjama za pronalazak druge ugovorne strane i u posredovanju pri (samome) sklapanju ugovora. Međutim, broker u osiguranju ima sadržajno i vremenski puno precizniji i širi opseg obveza već prema samom ZOS-u: on mora načiniti odgovarajuću analizu rizika i informirati stranku o stanju na tržištu vezano uz osigurateljnu uslugu koja zanima tu stranku, pisano obrazložiti prijedlog izbora osiguratelja, provjeriti sadržaj police odnosno ugovora o osiguranju, uručiti nalogodavcu – ugovaratelju osiguranja policu osiguranja, ali i pružiti mu pomoć pri eventualnom nastanku osiguranog slučaja, predlagati izmjene ugovora

⁴² Iznimno, sporedni posrednici u osiguranju koji su turističke agencije, moraju imati osiguranje odgovornosti na 50% navedenih iznosa koji vrijede za ostale posrednike, dok ostali sporedni posrednici moraju osigurati svoju odgovornost na 30% iznosa koji su primjenjivi za ostale posrednike, v. čl. 424. ZOS-a.

⁴³ Općenito, ugovor o posredovanju je ugovor kod kojega se posrednik obvezuje nalogodavcu da će ga dovesti u vezi s osobom koja bi s njim pregovarala o sklapanju ugovora, a nalogodavac (bilo osiguratelj, bilo budući ugovaratelj osiguranja) se obvezuje posredniku isplatiti proviziju ako ugovor bude sklopljen – čl. 835. Zakona o obveznim odnosima). Posrednik po Zakonu o obveznim odnosima ima i neke druge obveze – primjerice, tražiti priliku za sklapanje ugovora za koji posreduje i o tome informirati nalogodavca, posredovati u pregovorima i nastojati da dođe do sklapanja ugovora, obavještavati nalogodavca o svim okolnostima značajnim za namjeravani posao, a koje su mu poznate ili su mu morale biti poznate itd.).

nalogodavatelju kada bi to ovome bilo od koristi, pomoći mu u pogledu rješavanja sporova protiv osiguratelja nastalog iz ugovornog odnosa itd.

Posrednici u osiguranju pravo na proviziju (i druge primitke utemeljene na ugovoru) ostvaruju početkom važenja ugovora kojega su distribuirali. ZOS propisuje načelo da posrednik proviziju i druge primitke naplaćuje od društva za osiguranje čije je proizvode distribuirao. Dopušta, međutim, iznimku da se ugovorom o posredovanju u osiguranju utvrdi da će posredniku proviziju i druge primitke isplaćuje stranka koja ga je angažirala, kada nije ovlašten te primitke potraživati od društva za osiguranje. Ali, ako je riječ o zastupniku u osiguranju, ili o sporednom posredniku u osiguranju, tada oni nemaju pravo zahtijevati od stranke (ugovaratelj osiguranja, osiguranik) isplatu provizije ili bilo kojeg drugog primitka vezanog uz ugovor kojeg su distribuirali nego imaju pravo to zahtijevati isključivo od društva za osiguranje. Provizija mora biti utvrđena u pisanom obliku.⁴⁴

Navedena pravila se primjenjuju i u pogledu kreditnih i investicijskih društava, HP – Hrvatske pošte d.d. i Financijske agencije.

U pogledu ugovora o zastupanju u osiguranju, prema kojem zastupnik u osiguranju u ime i za račun jednog ili više društava za osiguranje obavlja poslove distribucije osiguranja (čl. 402. ZOS-a), može se reći da je to specifična vrsta ugovora o trgovinskom zastupanju iz čl. 804. Zakona o obveznim odnosima. Ugovor o trgovačkom zastupanju općenito, jednako kao i ugovor o zastupanju u osiguranju, je formalan ugovor koji mora biti sklopljen u pisanome obliku.

Pored odredaba Zakona o obveznim odnosima o ugovoru o trgovinskom zastupanju, treba imati na umu i odredbu članka 930. toga propisa, a prema kojoj, kada osiguratelj ovlasti nekoga da ga zastupa, a ne odredi opseg njegovih ovlaštenja, zastupnik je ovlašten u ime i za račun osiguratelja sklapati ugovore o osiguranju, ugovarati izmjene ugovora ili produljenje njihova važenja, izdati police osiguranja, naplaćivati premije i primati izjave upućene osiguratelju. Ako je osiguratelj ograničio ovlaštenja svog zastupnika, a to ugovaratelju osiguranja nije bilo poznato, smatra se kao da ta ograničenja nisu ni postojala. Za razliku od ugovora o posredovanju koje sklapaju brokeri sa strankama, ugovor o zastupanju u osiguranju (kojeg sklapaju zastupnik i zastupani – društvo za osiguranje) ne odnosi se u tolikoj mjeri na ugovaratelja osiguranja. Međutim, u cilju zaštite potrošača, i zastupnik ima prema

⁴⁴ Čl. 435. ZOS-a.

potencijalnom ugovaratelju osiguranja određene obveze koje se tiču valjanoga predugovornoga informiranja da on nastupa isključivo kao zastupnik određenoga društva za osiguranje, dakle da nastupa u ime i za račun toga društva Kao i ostali distributeri u osiguranju, i zastupnik mora poštivati odredbe ZOS-a koje se tiču postupanja s povjerljivim osobnim podacima potencijalnog ugovaratelja osiguranja, osobito kada je riječ o promidžbenim aktivnostima koje provode ti distributeri (čl. 383. ZOS-a).

9. NADZOR TRŽIŠTA OSIGURANJA – HANFA I EIOPA

9.1. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga – HANFA

Kako je već navedeno, HANFA je tijelo u čiju nadležnost spada nadzor financijskih tržišta, uključivo i nadzor nad subjektima koji djeluju na tržištu osiguranja. Samostalna je pravna osoba čiji je ustroj, djelokrug i način rada primarno uređen Zakonom o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga. Agencijom upravlja upravno vijeće koje se sastoji od pet članova od kojih je jedan predsjednik. Predsjednika i ostale članove upravnog vijeća HANFE imenuje i razrješava Hrvatski sabor na prijedlog Vlade Republike Hrvatske. HANFU zastupa i njome rukovodi glavni tajnik koji organizira te vodi rad i poslovanje sukladno Zakonu o HANFI i njenom statutu. Upravno vijeće Agencije imenuje i razrješava glavnog tajnika.. Kao posebno savjetodavno tijelo, postoji i savjet HANFE, koji ima značajan utjecaj na nadzornu praksu. Sastoji se od devet članova od kojih je jedan predsjednik upravnog vijeća, tri člana imenuje Vlada RH, a pet članova odabiru predstavnici udruga subjekata nadzora pri Hrvatskoj gospodarskoj komori.

U kontekstu nadzora tržišta osiguranja, HANFA ima veliku važnost u poslovima izdavanja odobrenja za obavljanje poslova osiguranja, reosiguranja i distribucije osiguranja u Republici Hrvatskoj. Načelo je da niti jedan poduzetnik tržišta osiguranja ne može početi obavljati tu djelatnost u Republici Hrvatskoj, niti se upisati u odgovarajući sudski registar poradi obavljanja te djelatnosti, ako prethodno nema za to odobrenje HANFE. Jedino u pogledu društava za osiguranje iz zemalja EU, odnosno EEA, dostatno da društvo koje ima odobrenje za rad koje je izdalo nadzorno tijelo druge države članice, obavijesti HANFU o namjeri obavljanja poslova osiguranja, reosiguranja i distribucije osiguranja u RH.

HANFA također ima ovlast izdavanja odobrenja članovima uprava i nadzornih odbora društava za osiguranje iz RH, bez kojih oni ne mogu obavljati poslove u tim tijelima. HANFA kontinuirano nadzire sve subjekte koji djeluju na tržištu osiguranja i članove tijela tih subjekata i, po propisanoj proceduri i u zakonom propisanim slučajevima, može i uskratiti, odnosno oduzeti ranije izdane dozvole i odobrenja tim tijelima (osobama). Ako uoči nezakonitosti u poslovanju dionika na tržištu, HANFA je ovlaštena rješenjem naložiti poduzimanju radnji koje pridonose uspostavljanju zakonitosti, odnosno ovlaštena je izreći mjere propisane zakonom, uključujući i već spomenuto oduzimanje dozvole za poslovanje.

HANFA je i relevantno nacionalno tijelo za provedbu propisa Europske unije iz područja osiguranja. U tom kontekstu je, u posljednjih nekoliko godina, osobito važna uloga HANFE bila baš u implementaciji u hrvatski pravni sustav Direktive Solventnost II i Direktive o distribuciji osiguranja⁴⁵

HANFA ima ovlast donošenja podzakonskih propisa kojima se također mogu implementirati propisi EU, kao i podzakonskih propisa utemeljenih na ZOS-u i Zakonu o HANFI.

HANFA vodi registre svih društava za osiguranje i svih distributera osiguranja u Republici Hrvatskoj, koji su u elektroničkoj varijanti javno dostupni pa svaki potencijalni korisnik osigurateljnih usluga može lako provjeriti formalnu stručnost dionika na tržištu i njihovu legitimaciju za rad na hrvatskom osigurateljnem tržištu.

S aspekta zaštite potrošača, valja naglasiti da HANFA ima nadležnost rješavati i predstavke – pritužbe korisnika osigurateljnih usluga vezane uz zakonitost rada dionika na tržištu.

9.2. Europsko nadzorno tijelo za osiguranje i strukovno mirovinsko osiguranje (*European Insurance and Occupational Pensions Authority*) – EIOPA

EIOPA je osnovana 1. siječnja 2011. Uredbom 1094/2010 Europskog parlamenta i Vijeća, kao slijednik Odbora europskih nadzornih tijela za područje osiguranja i mirovina (CEIOPS-a). EIOPA je neovisno i savjetodavno tijelo Europskog parlamenta, Vijeća EU i Europske komisije, s vlastitom pravnom osobnošću.. Sjedište joj je u Frankfurtu.

⁴⁵ Relevantni propisi EU iz područja osiguranja, koji su implementirani u hrvatski pravni sustav, a pri čemu je HANFA imala vrlo važnu ulogu, mogu se pronaći u članku 2. ZOS-a, ali i u uvodnim odredbama nekih drugih osigurateljnih zakonskih propisa, kao što je članak 1a. Zakona o obveznim osiguranjima u prometu.

EIOPA-u pred Vijećem EU, Europskom komisijom i Europskim parlamentom predstavlja predsjednik uprave. Pored predsjednika, EIOPA ima Odbor nadzornika kao glavno tijelo za donošenje odluke kojeg čine predsjednik, članovi s pravom glasa i promatrači, odnosno predstavnici Europske komisije, Europskog odbora za sistemske rizike, Europskog nadzornog tijela za bankarstvo i Europskog nadzornog tijela za vrijednosne papire i tržišta kapitala. Vođenje poslova je u djelokrugu upravnog odbora, kojeg čine predsjednike EIOPA-e, šest predstavnika nacionalnih nadzornih tijela te predstavnici Europske komisije. Konačno, za svakodnevno upravljanje u EIOPA-i odgovoran je izvršni direktor.

Zadatak EIOPA-e je pridonositi funkcioniranju unutarnjeg tržišta poboljšavanjem ujednačenog nadzora (i) na tržištu osiguranja, izgraditi međunarodnu koordinaciju nadzora, spriječiti nejednake standarde nadzora i unaprijediti iste tržišne uvjete, osigurati primjerenu regulaciju i nadzor i poboljšati položaj zaštite potrošača. U tom smislu ona je zadužena za nacrt regulatornih i provedbenih tehničkih standarda, a ima pravo donositi smjernice i preporuke nacionalnim nadzornim tijelima (u Hrvatskoj to je HANFA) radi ujednačavanja nadzorne prakse. Nacionalna nadzorna tijela, načelno, imaju mogućnost ne postupiti sukladno danim smjernicama i preporukama. Međutim, pri tome ona moraju podrobno argumentirati koje su to okolnosti, koje moraju biti specifične, a radi kojih nisu u mogućnosti postupati u skladu s danim smjernicama, odnosno preporukama. U praksi nisu zabilježene situacije u kojima nacionalna nadzorna tijela ne postupaju u skladu s danim smjernicama, odnosno preporukama.

Radi učinkovitog obavljanja svojih zadataka, EIOPA može, u slučajevima povrede europskog prava, ekonomsko-socijalne krize i nesuglasja između nadzornih tijela pojedinih država, neposredno donositi pravno obvezujuće odluke, kako prema pojedinim nadzornim tijelima država članica, tako i prema pojedinim trgovačkim društvima. U slučaju da nadzorno tijelo države članice povrijedi europsko pravo osiguranja, EIOPA će najprije izdati preporuku. Ako nacionalno nadzorno tijelo ne prihvati preporuku, EIOPA će informirati o tome Europsku komisiju koja će dati formalno mišljenje, a ako ni to nema učinka, EIOPA može izravno izdati obvezujuću odluku nadzornom tijelu, odnosno trgovačkim društvima koja obavljaju djelatnost osiguranja. Protiv odluka EIOPA-e pravna i fizička osoba koja je nezadovoljna odlukom ima pravo žalbe pred žalbenim vijećem EIOPA-e. Osim toga, protiv odluke žalbenog vijeća (kao i u slučaju kada nije bila dopuštena žalba na odluku prvostupanjskog nadležnog tijela EIOPA-e) može se pokrenuti postupak pred Sudom Europske unije.

Važnost EIOPA-e je ogromna jer su, od kad je osnovana, svi propisi europskoga osigurateljnog prava, u formi prijedloga drugim nadležnim tijelima EU, ili u formi obvezujućih propisa, kreirani pod njenim okriljem.

10. ZAKLJUČAK

U kontinuiranom procesu koji traje proteklih desetak godina, a koji je rezultirao a) donošenjem direktive Solventnost II, Direktive o distribuciji osiguranja, b) donošenjem niza provedbenih propisa radi njihove uspješnije primjene, c) implementacijom tih propisa u nacionalna prava država članica te d) početkom primjene tih propisa, može se tvrditi da je postignut vrlo visok stupanj harmonizacije cjelokupnog statusno-nadzornoga prava osiguranja u EU. Iako je značajan dio odredaba spomenutih direktiva, osobito onaj o nadzoru nad poslovanjem dionika na tržištu osiguranja, zapravo javnopravne prirode, ti propisi, izravno ili neizravno, utječu i na privatnopravne odnose, osobito odnose između društava za osiguranje, odnosno distributera osiguranja s jedne strane i ugovaratelja osiguranja te drugih korisnika osigurateljnih usluga s druge strane.⁴⁶ To i ne čudi jer je primaran cilj koji se želio postići donošenjem tih direktiva zaštita potrošača, odnosno korisnika osigurateljnih usluga. Taj cilj nije moguće ostvariti kreiranjem pravnog okvira koji će normirati samo organizacijsko-statusno-nadzorne aspekte djelatnosti osiguranja nego je bilo nužno nekim odredbama propisati predugovorne i ugovorne obveze koje osigurateljni poduzetnici moraju ispunjavati prema

⁴⁶ Primjerice, izravan utjecaj na obvezne odnose između pružatelja i korisnika usluga osiguranja, koji se zasniva na osnovi ugovora o osiguranju, nalazimo u odredbama čl. 346. ZOS-a (koji je sačinjen po uzoru na analognu odredbu u direktivi Solventnost II, a koji govori o osiguranju troškova pravne zaštite. U odredbi toga članka zapravo se normira sadržaj toga ugovora, odnosno te usluge. Navedena odredba propisuje da se društvo za osiguranje, sklapanjem ovakvoga ugovora, obvezuje se da će na temelju uplate premije naknaditi troškove pravne zaštite i pružiti druge usluge izravno povezane s pokrićem osiguranja koje se odnosi na osiguranje troškova pravne zaštite iz članka 7. stavka 2. točke 17. ZOS-a, a posebno u vezi sa sljedećim: 1. osiguranje naknade gubitka, štete ili ozljede koje je pretrpjela osigurana osoba izvansudskom nagodbom u građanskopravnom ili kaznenom postupku, i 2. obrane ili zastupanja osigurane osobe u građanskopravnim, kaznenim, upravnim ili drugim postupcima, odnosno s obzirom na bilo koje drugo potraživanje od te osobe. Štoviše, u istoj odredbi ZOS u određenoj mjeri propisuje i formalne aspekte sklapanja ugovora o osiguranju troškova pravne zaštite, i to tako da određuje da se za pokriće osiguranja troškova pravne zaštite sklapa poseban ugovor o osiguranju u odnosu na onaj sklopljen za ostale vrste osiguranja ili se ono uređuje u posebnom odjeljku jedne police u kojoj se pobliže određuje priroda pokrića osiguranja troškova pravne zaštite. Ove odredbe nesumnjivo imaju privatnopravni, odnosno obveznopravni karakter. Nadalje, indirektan (neizravan) utjecaj na određene privatnopravne odnose možemo, primjerice, pronaći i u odredbi članka 22., a u vezi sa člankom 158 ZOS-a, kojim je određen iznos minimalnog temeljnog kapitala pri osnivanju društava za osiguranje. Solventnost II je i tu bio "uzor" domaćem zakonodavcu. Kreirajući odredbu o minimalnom temeljnom kapitalu (ispunjenje koje pretpostavke nadzire HANFA), indirektno se kreiraju i elementi privatnopravnih odnosa između dioničara koji moraju taj kapital unijeti u društvo prigodom njegova osnivanja. Dakle, ovdje je doseg (bar neizravan) osigurateljnih odredaba protegnut i na privatnopravne odnose između dioničara.

drugoj ugovornoj strani. To ove dvije stožerne direktive upravo i čine. One jednom grupom svojih odredaba nastoje ustanoviti pravni okvir koji će u što većoj mjeri svakodobno jamčiti financijski stabilno poslovanje društava za osiguranje, dakle njegovu solventnost (što je nedvojbeno i u interesu korisnika osigurateljnih usluga koji plaća premiju osiguranja, osobito kod dugotrajnih osigurateljnih odnosa). Te grupe odredaba strogo određuju uvjete za pristup tome tržištu, uključivo i stroge uvjete koje moraju zadovoljiti osobe unutar osiguravajućeg društva koje vode i nadziru poslove toga društva, način funkcioniranja na tržištu i, konačno, propisuju interni i vanjski svakodoban nadzor nad poslovanjem osigurateljnih poduzetnika. Drugom grupom odredaba isti ti europski instrumenti normiraju, iako ne sve, a ono neke ključne elemente obveznog odnosa između pružatelja i korisnika osigurateljnih usluga, osobito prava na predugovorno i ugovorno informiranje, a ponekad i elemente sadržaja same osigurateljne usluge. Gledajući sa čisto akademskog stajališta, moglo bi se reći da se radi o mješovitim propisima, koji nisu samo statusno-nadzorni, nego u nekim odrednicama imaju i karakter obvezno-pravnih, dakle privatnopravnih propisa. Međutim, spomenuti cilj zaštite potrošača, kao i želja da se statusno-nadzorno pravo osiguranja, kakvo je postojalo do donošenja ovih direktiva i čija je osnovna odlika bila „razbijenost“ u niz propisa (samo Solventnost II je zamijenila trinaest do tada postojećih propisa), učini u praksi lakše primjenjivim i sustavnijim, u svakom slučaju opravdavaju takav pristup. Nema nikakve sumnje da je implementacija tih direktiva bio, i još uvijek jest, vrlo izazovan i složen zadatak, ne samo za nacionalna nadzorna tijela nego i za dionike na tržištu. Ali, i osiguranje samo po sebi je izazovna i složena financijska djelatnost pa te karakteristike neizbježno „krase“ i pravni okvir koji uređuje funkcioniranje tržišta te djelatnosti. Taj pravni okvir je u EU, bez sumnje, prilično strog u pogledu ciljeva koje želi ostvariti, a opet fleksibilan u pogledu prepuštanja tržišnim dionicima metoda kojima će te ciljeve ostvariti. Naravno, veseli i da je hrvatski zakonodavac, prvenstveno kroz odredbe ZOS-a i na njemu utemeljenih podzakonskih propisa HANFE, u zadanim rokovima implementirao spomenute direktive.

Međutim, valja uzeti u obzir da je, zapravo, riječ o relativno „mladim“ izvorima europskog (i implementirajućeg nacionalnog) prava. Praksa će sigurno ukazati na neke slabosti takvoga okvira pa će ga s vremena na vrijeme biti potrebno nadograđivati. Savršen propis, naime, ne postoji. Međutim, ono što se može reći, to je da Europska unija danas ima uređeno, harmonizirano i do značajne mjere usustavljeno statusno-nadzorno pravo osiguranja koje, izravno ili neizravno, utječe i na određena pitanja ugovornog prava osiguranja. To je osobito važno jer ugovorno osigurateljno pravo na razini EU još uvijek formalno nije usustavljeno.

Naravno, nacionalni sudovi, kao i Sud Europske unije, svakako će i nadalje imati iznimno važnu ulogu u daljnjem razvitku i nadogradnji europskog osigurateljnog prava, tumačeći primjenjive propise.

U svakom slučaju, osigurateljni poduzetnici danas imaju na razini EU univerzalna „pravila igre“ koja svi moraju poštivati, a europski korisnik osigurateljnih usluga ima gotovo sasvim istovjetna prava, bez obzira koja mu je domicilna država i bez obzira koja je domicilna država osiguratelja ili distributera osiguranja s kojim je sklopio, ili ima namjeru sklopiti ugovor o korištenju/pružanju specifičnih osigurateljnih usluga. Upravo zbog toga se sustavu statusno-nadzornoga prava osiguranja u EU može dati pozitivna ocjena.